"پایه های آوایی ناهمسان"

_ در قلمرو شعر فارسی،وزن و موسیقی سروده ها، همیشه از یک نظم آهنگین و موسیقی پیروی نمی کنند؛ بلکه در شعر فارسی،وزن های دلنشین و گوش نوازی وجود دارد که نظمی ناهمسان دارند. در این گونه وزن ها «وزن واژه ها» غیرتکراری اند.

بـــرای مثـــــــال:

درد عشقـــی کشیده ام کـــه مپـــــرس　　زهـــر هجـــری چشیـده ام که مپـــرس

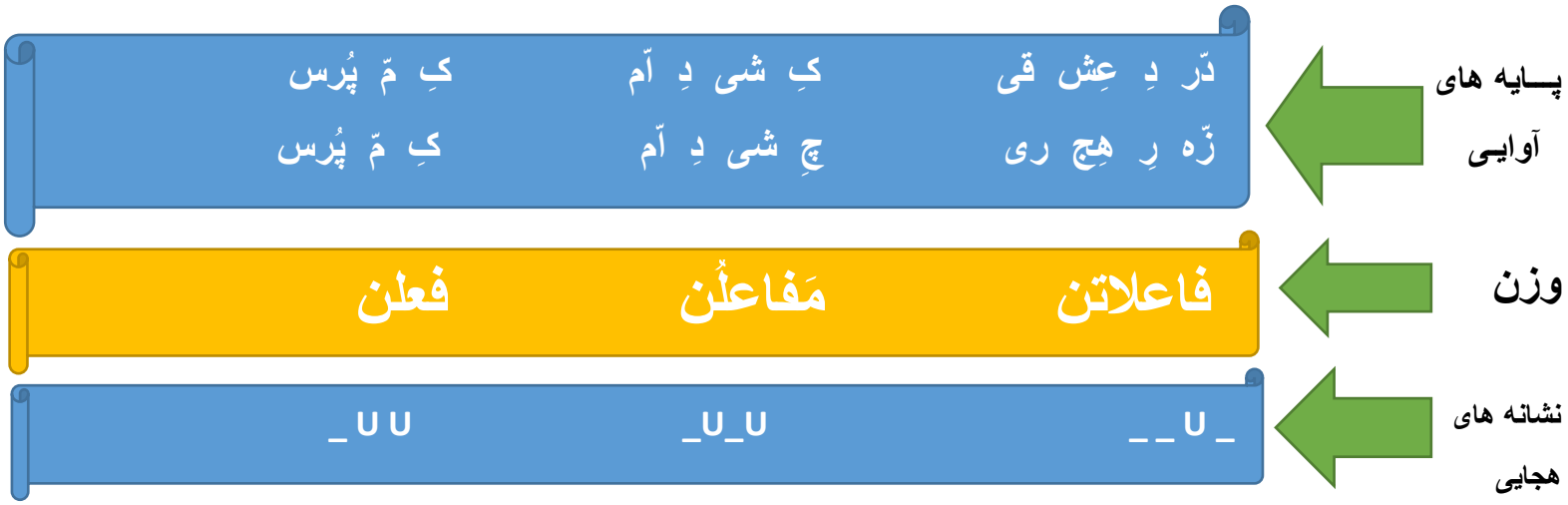

وزن بیت بالا:«فاعلاتن مفاعلن فعلن»

مشخص کردن پایه های آوایی:

۱-هجاهای بیت را به صورت تکراری یا همسان یک پایه ای دسته بندی می کنیم؛

۲-در صورتی که نظمی همسان حاصل نشد، آنها را به صورت ٤تا٣تا یا ٣تا٤تا جدا می کنیم (آنرا با نظم همسان دولختی می سنجیم)

۳-اگر نظم برش های آوایی بیت، با هیچ یک از شیوه های بالا ممکن نبود، با توجه به درک آهنگ و موسیقی بیت پایه هارا به صورت نظم ناهمسان مشخص می کنیم و وزن آن را تعیین می کنیم.

ویتانکتهـــــــمین های پایه های آوایی:

۱-در ساماندهی نشانه های هجایی،همیشه این گونه نیست که با یک روش جدا کردن روبه رو باشیم.

۲-در دسته بندی هجاها، نظم همسان بر چینش و دسته بندی ناهمسان ترجیح دارد.

به حُسن خُلق و وفا کس به یار ما نرسد　　تو را درین سخن انکار کار ما نرسد

پایه های آوایی	بِ حُس نِ خُل	قَ وَ فا کَس	بِ یا رِ ما	نُ رَ سد
	تُ را دَ رین	سُ خَ نِن کا	رِ کا رِ ما	نَ رَ سد
وزن	مفاعلن	فعلاتن	مفاعلن	فعلن
نشانه های هجایی	_U_U	__UU	_U_U	_UU

بیت بالا از چهار پایه ی آوایی ناهمسان «مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن» تشکیل شده است.

مـــاه فرو مانـد از جمال محمـــــد　　سـرو نباشد به اعتدال محمـــــد

پـایه های آوایـــی	ما ه فُ رو	ما نَ دز جَ	ما لِ مُ حَم	مَد
	سَر و نَ با	شَد بِ اِع تِ	دا لِ مُ حَم	مَد
وزن	مفتعلن	فاعلات	مفتعلن	فع
نشانه های هجایـــی	_UU_	U_U_	_UU_	_

بیت بالا از چهار پایه ی آوایی تشکیل شده است که وزن آن « مفتعلن فاعلاتُ مفتعلن فع» تشکیل شده است.

بنمای رخ که باغ و گلستانم آرزوست　　بگشای لب که قند فراوانم آرزوست

پایه های آوایی	بن ما ی رخ	ک با غ گ	لس تا ن ما	ر زوست
	بگ شا ی لب	ک قن د ف	را وا ن ما	ر زوست
وزن	مستفعلن	مفاعل	مستفعلن	فعل
نشانه های هجایی	_U__	UU_U	_U__	_U

وزن بیت بالا «مستفعلن مفاعل مستفعلن فعل» است.